

שם משמואל שמות פרשת תרומה שנה תרעא

1

במשנה אבות (פ"ד מי"ג) שלשה כתרים הם כתר תורה כתר כהונה כתר מלכות וכתר שם טוב עולה על גביהן, ובמד"ר (נשא פי"ד) דכתר ש"ט הוא כנגד המנורה, היינו שהארון שהוא כתר תורה ומזבח הזהב שהוא כתר כהונה ושולחן שהוא כתר מלכות, שלשתם הי' להם זר זהב סביב, ובמנורה לא הי' זר כלל:

ונראה דענין זר הוא עפ"מ"ש אבן עזרא (במדבר ו' ז') כי נזיר הוא מגזרת נזר אלקיו על ראשו כי כל בני האדם עבדי תאוות העולם והמלך באמת שיש לו נזר ועטרת מלכות בראשו כל מי שהוא חפשי מן התאוות, עכ"ל. וע"ז בא לשלשתם זר זהב לרמז שבשלשתם יש קליפות שצריך להזהר מהן שלא ימשך אחר הקליפה רק שיהי' הכל לשם שמים, וקליפת התורה היא גיאות כמבואר בספרים, מה גם מלוכה צריכה שמירה מאד שלא יפול ח"ו ברעות רבות, שמטעם זה הזהירה התורה על המלך מצוות יתירות, וכן כהונה צריכה שמירה יתירה שלא יתגאה על הציבור, ועוד דברים ידועין למבינים, ועי' תוי"ט אבות (פ"ה מ"ה) ולא אירע קרי לכה"ג ביוהכ"פ, ואז יהי' לו באמת נזר על ראשו כנ"ל. אך במנורה שהיא רומזת למעש"ט ואור הנרות רומז לאור האלקי השופע על המוכנים לזה אין שייך קליפה מיוחדת כמובן, ע"כ אין לה זר:

ויש לומר עוד שזה ענין שלושת המועדים ושבת דשלושת המועדים הם כנגד שלושת הכתרים הנ"ל, פסח הוא כתר מלכות שאז נעשו ישראל בני מלכים והבן, שבועות הוא כתר תורה, סוכות הוא כתר כהונה, שסוכות הוא אהרן כנודע, ובכל הזמנים האלה צריכין שמירה, וע"כ הם קצת ימי דין בפסח על התבואה, בעצרת על פירות האילן, ובחג ניזונין על המים, אך בשבת שהוא כנגד כש"ט ובשבת אין שום מותרות שהכל נכלל בקדושה כמ"ש האריז"ל, ובזה"ק (ח"ב פ"ח ב) פרש חגיכם קאמר ולא פרש שבתכם וכתוב חדשיכם ומועדיכם שגאה נפשי ואילו שבתכם לא קאמר. ובזה יל"פ ענין המשכן שהי' במדבר וכשבאו לארץ לא הספיק המשכן ונצרך למקדש. דהנה שמעתי מכ"ק אאמו"ר זצללה"ה דמשכן נקרא על שם השראת השכינה, ומקדש ע"ש הקדושה והפרישה מעוה"ז, ומקדש איקרי משכן ומשכן איקרי מקדש שאין זה בלא זה. אך במדבר כשהיו מזונין מן המן לחם אבירים שמה"ש אוכלים שאינו מוליד שום פחיתות ותכונה רעה בנפש כלל, והיו שותין מי באר שהוא מכין הלב והמוח להשגה, וכמ"ש בספרים הקדושים שהאריז"ל השקה להרח"ו כוס מים מבארה של מרים טרם מסר לו הסודות, והי' עמוד אש וענן לפניהם, לא הי' שייך בהם עניני פחיתות כלל, ובהגר"א שדור המדבר היו כולם כמלאכים, וזה הוא כענין שרומזת עליו המנורה ושלא הי' צריך לזר זהב כנ"ל, ע"כ הי' די במשכן לבד וממילא אקרי מקדש, אבל כשנכנסו לארץ שפסקו כל אלה, והי' צריך לעבודה לבל יפלו ברשת החומריות, ע"כ צריכין למקדש ובזר זהב הנ"ל, אך באמת זהו תכלית המכוון שאין יוצאין ידי מצה אא"כ יכולה לבוא לידי חימוץ, וע"כ קדושת המקדש גדולה מקדושת המשכן וקדושתו קיימת לעולמי עד, משא"כ המשכן לא הי' רק לפי שעה:

מציין ז"ל ב"מא"ק

2

(כה"ג) וזאת התרומה אשר תקחו

מאתם זהב וכסף ונחשת.

ובמדרש תנחומא (ישן) אמר הקב"ה יבא זהב שבמשכן ויכפר על זהב שנעשה בו את העגל, שכתוב בו (תשא לבג) וייתפרקו כל העם את נזמי הזהב, לכן מתכפרים בזהב ויזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב, אמר הקב"ה (ירמיה ל"ז) כי אעלה ארוכה לך וממכותיך ארפאך, ע"כ, פי' שהרפואה של כפרה באה להם על ידי הזהב אשר גם המכה של החטא נעשה על ידו.

ונראה שכאן גם החטא וגם הכפרה היו ראויים להיות דווקא על ידי זהב, שהנה כבר פירש הרמב"ן (תשא לבג) שכוונתם של עם ישראל בעשיית העגל היתה לשם שמים, לעשות אפשרות להשראת השכינה ולמלא מקומו של משה רבינו שהיה נעלם מהם, [ובזה מפרשים מה שאמר משה (תשא לבג) "אנא חטא העם הזה חטאה גדולה", פירוש "גדולה" בכוונות גדולות], ולכן עשו את העגל מזהב שהוא נקי מכל סיג ודופי, להורות על עשייתם בכוונות גבוהות. ואמנם כשנתגלה להם טעותם שאין זה הדרך לעבוד בו את ה', נצטוו בעשיית המשכן כדי שישתמשו בכוונות ורצונות אלו לדבר הגון שיש בו משום השראת השכינה באמת, ולכן נצטוו לתת את הזהב, שכשיתנו בכוונות גבוהות שהן בחינת "זהב" אז יהיה להם בזה כפרה על חטא העגל.

1 -

המקור למצוות בניית המשכן והמקדש

במקור למצוות הקמת המשכן, מצינו סתירת דברים ברמב"ם. בהלכות בית הבחירה [פרק א הלכה א] מביא הרמב"ם את הפסוק שנכתב בתחילת הפרשה שלנו: "מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות, וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה שנאמר ועשו לי מקדש". אולם בתחילת הלכות מלכים מביא הרמב"ם לזה מקור אחר: "שלש מצוות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ כו' ולבנות בית הבחירה, שנאמר לשכנו תדרשו ובאת שמה". המקור מפסוק זה הוא עפ"י הספרי [דברים יב ה] שמשמעות המילים 'לשכנו תדרשו' היא שיש לבנות מעון לשכינה, ועלינו לדרוש על פי נביא היכן המקום הראוי לזה. אלא שצריך עיון מדברי הרמב"ם בתחילת הל' בית הבחירה שהביא מקור אחר לזה.

דעת הרמב"ם - שתי המשמעויות לבניית המשכן

ונראה, כי לדעת הרמב"ם יש בענין המשכן את שתי המשמעויות. לעיל הבאנו כי עיקר עניין הקרבנות לדעת הרמב"ם הוא שלילת העבודה זרה, וזהו יסוד עניין בניית המשכן כמבואר ברמב"ם בהלכות בית הבחירה, אולם נראה להוכיח כי ביסוד המשכן עומד לשיטתו עניין נוסף, וכי יש לו מטרה גם כדבר עצמי, כמעון לשכינה.

הנה בתחילת הלכות בית הבחירה כתב הרמב"ם "מצות עשה לעשות בית להשם, מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות, וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה שנאמר ועשו לי מקדש". הרמב"ם כותב את העלייה לרגל כחלק מתכלית הקמת המשכן. וצריך להבין, אם לדעתו עניין המשכן הוא רק כדי לעקור ולשרש את ההקרבה לעבודה זרה, הרי דבר זה מתקיים גם בלא עליית כל ישראל לרגל, ומהי אם כן המשמעות של העלייה לרגל שהזכיר הרמב"ם כחלק מתכלית הקמת המשכן.

מכך נראה, שלפי דעת הרמב"ם קיימת במשכן גם המשמעות השנייה, של בחינת עולם הבא, כפי שנתבאר בדעת האבן עזרא. וזהו שרמוז בענין העלייה לרגל, כי אדם מישראל המניח את ביתו וכל אשר לו ועולה לבית ה', הרי הוא כמניח את העולם הזה ונכנס לעולם שכולו טוב. זהו יסוד מצות העלייה לרגל לדעת הרמב"ם - לרומם כל אחד מישראל לדרגת קדושה עליונה, ולהחדיר בו את תחושת החיים הנצחיים - חיי העולם הבא.